

GRZEGORZ HODUN
MAŁGORZATA HODUN

Instytut Ogrodnictwa, ul. Konstytucji 3 Maja 1/3, 96-100 Skierniewice
grzegorz.hodun@inhort.pl

Dawne odmiany jabłoni w zachodniej części województwa wielkopolskiego — ekspedycje i ochrona pozyskanych genotypów

Old apple varieties in the west of the Wielkopolska province — expeditions and conservation of acquired genotypes

Warunki przyrodnicze w zachodniej części województwa wielkopolskiego od wieków sprzyjały uprawie drzew owocowych w tej części Polski. Ze względu na temperatury powietrza wyższe niż w jego północnej, środkowej i południowo-wschodniej części, stosunkowo duży odsetek dobrych gleb (12% III klasa bonitacyjna, 38% klasa IV), a także liczne jeziora polodowcowe i wzgórza morenowe tworzące specyficzny mikroklimat, w rejonie tym (głównie w powiatach międzychodzkiem i nowotomyskim) wciąż można spotkać drzewa wielu dawnych odmian drzew owocowych. W celu ich zidentyfikowania i przeniesienia do kolekcji Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach odmian, których w niej nie ma, w latach 1997–2010 zorganizowano do tej części kraju 3 ekspedycje.

Pierwszy wyjazd eksploracyjny odbył się w 1997 r. Z drzew rosnących na terenie miejscowości: Kaczlin, Prusim, Józefowo, Lwówek, Wąsowo i Władysławowo pobrano wówczas zrazy 12 genotypów jabłoni. Druga ekspedycja, zorganizowana w 2009 r., objęła zasięgiem miejscowości: Biała, Chalin, Chrzypsko Wielkie, Izdebno, Jabłonowo, Jaroszewo, Kurnatowice, Ławica, Prusim, Sieraków, Upartowo i Zawada. Jej efektem było pozyskanie 13 kolejnych starych odmian jabłoni. W 2010 r., przy okazji eksploracji województwa lubuskiego, odwiedziono okolice Chaliny, aby zidentyfikować i ewentualnie pobrać zrazy odmian nieowocujących tutaj w poprzednim roku. W rezultacie pozyskano 4 nowe genotypy jabłoni. Łącznie w czasie trzech ww. ekspedycji ścięto zrazy 29 odmian tego gatunku, które po rozmnożeniu przeniesiono do kolekcji polowej Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach (ochrona *ex situ*).

Na eksplorowanym terenie znaleziono ponad 50 dawnych odmian jabłoni. Wśród nich oprócz odmian kiedyś uprawianych w całej Polsce zidentyfikowano odmiany spotykane tylko w niektórych rejonach kraju. Z odmian popularnych występowały w starych sadach

przydomowych i alejach m.in. ‘Antonówka Półtorafuntowa’, ‘Boiken’, ‘Cesarz Wilhelm’, ‘Grochówka’, ‘Kosztela’, ‘Kronselska’, ‘Landsberska’, ‘Malinowa Oberlandzka’, ‘Papierówka’ i ‘Renata Kulona’. ‘Aporta’, ‘Gloria Mundi’, ‘Grafsztynek Prawdziwy’, ‘Książę Albert’, ‘Niezrównana Peasgooda’, ‘Pepina Linneusza’, ‘Piękna z Rept’, ‘Reneta Baumana’, ‘Reneta Kanadyjska’, ‘Złota Reneta’ i ‘Żeleźniak’ to niektóre z rzadkich odmian znalezionych w zachodniej części województwa wielkopolskiego. Odmiany: ‘Brünnerling’, ‘Cellini’, ‘Französischer Rosenapfel’, ‘Halberstädter Jungfernapfel’, ‘Reders Goldrenette’ i ‘Weisser Winter Taffetapfel’ i inne należały do grupy odmian unikatowych, kiedyś uprawianych w Polsce wyjątkowo rzadko.

Praca została wykonana w ramach programu wieloletniego IHAR-IO (2015–2020), zadanie 1.3 „Gromadzenie, zachowanie w kolekcjach ex situ, kriokonserwacja oraz charakterystyka, ocena, dokumentacja i udostępnianie zasobów genowych i informacji w zakresie roślin warzywnych, sadowniczych, ozdobnych i miododajnych oraz spokrewnionych dzikich gatunków”, finansowanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.